
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351.851

М. А. Ажажа

кандидат наук із державного управління,
здобувач кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ УКРАЇНИ

У статті розкрито сутність понять «освітнє середовище», «професійно орієнтоване освітнє середовище»; визначено теоретичне підґрунтя понятійного конструкту «модернізація освітнього середовища»; висвітлено управлінський та педагогічний аспекти модернізації освітнього середовища закладу вищої освіти. Акцентовано на необхідності державного управління процесом модернізації освітнього середовища закладів вищої освіти шляхом впровадження ІКТ, програми Moodle, дистанційного навчання. Підкреслюється, що пріоритетним завданням у сфері державного регулювання є контроль за забезпеченням сучасних умов інформаційного освітнього середовища для професійної освіти студентів.

Ключові слова: вища освіта, державне регулювання, державне управління, інформаційне освітнє середовище, освітня політика держави, управлінське рішення.

Постановка проблеми. Одним із завдань державної освітньої політики в сучасних умовах є формування національної інноваційної системи. Сьогодні поступово змінюється статус системи вищої освіти України на її шляху до громадянського суспільства та суспільства знань. Це зумовлено суспільно-політичними трансформаціями в нашій державі, які відбулися на межі ХХ і ХХІ століть, що вимагає переосмислення змісту та соціального призначення вищої освіти як головного чинника, що суттєво впливає на інтелектуальний та професійний потенціал нації, на поступальний розвиток держави.

Управління освітою як державною й водночас особистісною цінністю, що мотивує людину до самовдосконалення впродовж усього життя, має багатоспрямований вплив на процеси розвитку суспільства. Державними органами управління освітою в Україні є: Міністерство освіти і науки України; Вища атестаційна комісія України;

Державна акредитаційна комісія. Органами громадського самоврядування в освіті є: Всеукраїнський з'їзд працівників освіти; загальні збори колективів навчальних закладів; районні, міські, обласні конференції педагогічних працівників. Органи громадського самоврядування в освіті вносять пропозиції щодо формування державної політики у сфері освіти.

Освіта є явищем багатоаспектним: її розуміють як систему (шкільна, позашкільна, вища), як процес (освітній процес розвивається в часі, відображає рух суб'єктів навчання в їхній взаємодії від освітніх цілей – до отримання результату освіти, це – процес розвитку й саморозвитку учасників навчання); як результат (грамотність – освіченість – професійна компетентність – культура – менталітет) тощо.

Одним із завдань державного управління освітньою галуззю в процесі реформування системи вищої освіти України, у зв'язку з євроінтеграцією та процесами глобалізації й інформатизації, є контроль за створенням найоптимальнішого освітнього середовища

закладу вищої освіти та забезпечення умов для його функціонування. Це зумовлює необхідність розроблення нових освітніх стратегій щодо модернізації існуючого освітнього середовища студентів, прийняття управлінських рішень із боку органів державної влади щодо наближення системи освіти України до світових освітніх стандартів.

Модернізація всієї системи освіти, прагнення якнайближче та найповніше підійти до її оновлення дають змогу звернутися до розроблення засобів інтенсифікації навчально-виховного процесу в сучасній вищій школі, зокрема педагогічного дискурсу [2]. Актуальність теми статті підсилює відсутність у науковій думці чіткого пояснення процесу державного управління модернізацією освітнього середовища в закладах вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню комплексу різних складників механізмів державної політики щодо модернізації освіти присвячено наукові розвідки українських учених (В. Андрущенко, В. Астахової, К. Ващенко, І. Іванюк, В. Козакова, О. Комарової, В. Кременя, Ю. Ковбасюк, В. Козакової, О. Комарової, В. Кременя, С. Кримського, К. Левківського, В. Лугового, Т. Лукіна, І. Мищишина, Ю. Молчанова, Н. Обушної, Н. Протасової, А. Сбруєвої, І. Семенець-Орлової, Ю. Сурміна, В. Федотової, В. Філіпової та ін.) і зарубіжних науковців (П. Андрес, З. Бауман, П. Ван дер Хідона, П. Вервімп, Дж. Гордон, А. Гіденс, Дж. Кнайт, В. Кньобл, К. Компбелла, В. Куклін, А. Мартіnellі, М. Поташник, К. Росс, Р.Стьюарт, Б. Чарлтон та ін.).

Сутність освітніх послуг, особливості та проблеми ринкової модернізації сфери вищої освіти в новому макроекономічному середовищі, питання управління у сфері вищої освіти, формування стратегій його розвитку (в тому числі фінансових), аналізу господарського механізму відтворення освітніх послуг у вищій школі є дослідженими відображено в роботах В. Буланова, Б. Генкіна, К. Коліна, Ю. Мазуди, А. Тихонова та ін.

Проблеми освітнього середовища, визначення його сутності та структури порушувалися в наукових розвідках А. Білінського, К. Кречетникова, Т. Лошакової, П. Лернера, В. Петровського, Г. Полякової, К. Приход-

ченко, В. Слободчикова, А. Хуторського, В. Ясвін та ін.

Проте, незважаючи на широку представленість у науковому світі розробок проблеми модернізації освіти, питання оновлення освітнього середовища закладів вищої освіти потребують додаткового вивчення.

Мета статті – розкриття сутності понять «освітнє середовище», «професійно орієнтоване освітнє середовище»; визначення теоретичного підґрунтя понятійного конструкту «модернізація освітнього середовища»; висвітлення управлінського та педагогічного аспектів модернізації освітнього середовища закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Середовище визначають як сукупність людей, зв'язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів тощо [4], «сукупність умов, які оточують людину і взаємодіють з нею як з організмом і особистістю» [15, с. 556].

У науковому світі існують різні погляди на дефініцію освітнього середовища: дослідниця Г. Полякова вважає освітнє середовище підсистемою соціокультурного середовища «на глобальному, регіональному та локальному рівнях» [12, с. 84]; російський вчений В. Ясвін називає освітнім середовищем систему впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, наявних у соціальному і просторово-предметному оточенні [19].

Комфортне освітнє середовище в площині психолого-педагогічних розвідок тлумачиться як зручна обстановка, сприятливі умови для розвитку й формування особистості, на думку Т. Лошакової, це – сукупність умов, що визначають сприятливий клімат для актуалізації потенціалу всіх учасників освітнього процесу [10].

Освітнє середовище, як стверджує О. Гаркович, характеризується призначенням, метою, змістом, принципами реалізації, завданнями, методами, засобами та формами, функціями дії і взаємодії. Це – відносно стійка сукупність функціонально пов'язаних і впорядкованих елементів (компонентів) діяльності її суб'єктів, що взаємодіють між собою для досягнення певних результатів навчання, фізвиховання та розвитку людської індивідуальності й особистості [6].

Дослідниця інноваційних технологій у педагогіці Г. Полякова зауважує, що

«підготовка висококваліфікованого фахівця здійснюється в освітньому середовищі ВНЗ, яке має свою структуру, характеристики, особливості і безпосередньо та опосередковано впливає на становлення майбутнього фахівця, формування його професійної компетентності» [12, с. 78]. Вказуючи на безпосередній вплив освітнього середовища на формування професійної компетентності, вчена визначає його складники: суб'єктний (для розвитку пізнавальних процесів та навичок, засвоєння соціального досвіду необхідні: наявність суб'єктів, які його мають і передають за допомогою взаємодії, певних засобів, технологій і предметно-просторових умов); соціальний (формування та розвиток професійних умінь, навичок, компетенцій на рівні репродукції, відтворення), продуктивної дії та творчого застосування неможливе без практичної діяльності (за допомогою інших, самостійного пошуку, удосконалення відомих дій, операцій, створення умов); просторово-предметний (формування та розвиток спілкування та дії неможливі без досвіду комунікаційних процесів з іншими суб'єктами, опанування ефективними технологіями в певних умовах). Загалом, на думку Г. Полякової, освітнє середовище є «відкритою, складною, інтегративною, динамічною системою» [там само, с. 86].

Педагогічно комфортне середовище визначається як педагогічна реальність, зі спеціально організованими умовами для сприятливого проходження формування творчої індивідуальності студентів, а також можливостями для їх самореалізації, при цьому стосунки між учасниками освітнього процесу набувають характеру взаємного спілкування, співтворчості. Структурними компонентами педагогічно комфортного середовища, що забезпечують його ефективність і результативність, є створення творчої атмосфери, організація індивідуальної ситуації успіху, сприяння самореалізації студентів [7].

Розглядаючи «творче освітньо-виховне середовище як інноваційно-комунікаційну систему» [14, с. 18], К. Приходченко стверджує, що «творче освітньо-виховне середовище має такі характерні риси, як культуроцентричність, аксіологічність, поліваріантність, діалогічність, емоційність, плюралістичність, толерантність, екзистен-

ційність, ноументальність. Воно в будь-якому випадку повинно бути навчаючим, розвиваючим, виховуючим, інформативним, екологічним, естетичним, діалогічним, гуманістичним, надихаючим, служити фундаментом школи життєвої самотворчості як закладу, що формує життєву компетентність, інтелект, досвід, креативність і критичність мислення, формує відповідальність як регламентацію поведінки і метакогнітивної діяльності через метапізнання, метамислення, метапам'ять, способи і стратегії переосмислення життєдіяльності як життєвої само творчості» [14].

Український вчений А. Білінський, аналізуючи термін «освітнє середовище», називає його багатоаспектним поняттям і наголошує на тому, що його слід розглядати не лише як «різноманітну полікультурну освітню систему, індивідуальну для кожного суб'єкта навчання, а й умову для побудови власного «Я», що забезпечує створення підґрунтя для актуалізації внутрішнього світу особистості, її якісного саморозвитку й самореалізації» [3, с. 19].

На думку Г. Полякової, в освітньому середовищі кожен його суб'єкт змінюється сам, змінює ситуацію навколо себе, наповнює освітнє середовище новими знаннями, досвідом, способами діяльності, формує нові потреби [12, с. 86].

Педагогічно комфортне середовище – це педагогічна реальність, що містить спеціально організовані умови для сприятливого проходження формування професійної індивідуальності студента, та можливості для їхньої самореалізації, при цьому стосунки між учасниками освітнього процесу набувають характеру взаємного спілкування, співтворчості [7].

Освітнє середовище має свою структуру, характеристики, особливості, безпосередньо та опосередковано впливає на становлення майбутнього фахівця, формування його професійної компетентності [12, с. 78].

Управління розвитком освітнього середовища, як стверджує Г. Полякова, має здійснюватись у напрямках його насичення, диверсифікації, створення умов для можливості побудови індивідуальної траєкторії формування особистості фахівця, його самовизначення, самореалізації, задоволення освітніх і особистісних потреб [12, с. 86].

У державному управлінні освітньою системою має враховуватися те, що вища школа повинна стати «школою демократії, розгорнути перед студентом спектр можливостей духовного зростання в контексті загальнолюдських фундаментальних цінностей» [1, с. 341].

Український дослідник А. Білінський зазначає, що «кожна людина об'єктивно потребує створення умов, що сприяють інтелектуальному і творчому зростанню. Нині таким умовам відповідає креативне освітнє середовище, що забезпечує максимальний рівень індивідуалізації за рахунок широкого використання ІТ. Таке середовище надає кожному суб'єкту навчання можливість (самостійного чи у взаємодії з педагогом, що виступає в ролі старшого товариша, партнера, порадирика) формування індивідуалізованої освітньої траєкторії» [3, с. 19]. Учений виокремлює креативне інформаційно-освітнє середовище, яке «має не лише сприяти розвитку вихідного творчого потенціалу, а й (а це, на нашу думку – найголовніше) стимулювати потребу в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, сформуванню у людини об'єктивну самооцінку. Основними вимогами до креативного інформаційно-освітнього середовища є високий ступінь проблемності й активності освітньої діяльності, безперервність і наступність процесу навчання» [3, с. 20].

Професійно орієнтоване освітнє середовище визначають як сукупність умов, за допомогою яких створюється сприятливий клімат для актуалізації потенціалу всіх учасників освітнього процесу [10]; як педагогічну реальність зі спеціально організованими умовами для формування творчої індивідуальності студентів та їхньої самореалізації, в якій стосунки між учасниками освітнього процесу набувають характеру взаємного спілкування, співтворчості [7].

Ефективність функціонування вищої школи на ринку освітніх послуг займає центральне місце не тільки в проблемі реформування системи освіти, але і всього процесу подальшого розвитку суспільства. Це зумовлено тим, що роль освітніх послуг в умовах реформаційних перетворень суспільства є провідною, оскільки, згідно з концепцією постіндустріального розвитку, знання доповнюють тріаду факторів вироб-

ництва і зумовлюють їх взаємодію. Виступаючи інтенсивним фактором, рівень освіченості значно впливає на розмір валового національного продукту і зумовлює соціально-економічний статус держави в сучасному суспільстві [20].

Структурними компонентами освітнього середовища є: суб'єктний (для розвитку пізнавальних процесів і навичок, засвоєння соціального досвіду необхідні наявність суб'єктів, які його мають і передають за допомогою взаємодії, певних засобів і технологій); соціальний (формування та розвиток професійних умінь, навичок, компетенцій на рівні репродукції, відтворення); продуктивно-діяльнісний (самостійний пошук, удосконалення відомих дій, операцій, створення умов); просторово-предметний (розвиток спілкування та дії – неможливі без досвіду комунікаційних процесів з іншими суб'єктами, опанування ефективними технологіями в певних умовах).

Розуміючи під освітнім середовищем закладу вищої освіти динамічну єдність суб'єктів освітнього процесу та системи їхньої взаємодії, І. Габа визначає специфіку організації освітнього середовища, яка полягає в його розвивальному потенціалі як сукупності різноманітних можливостей навчально-професійного розвитку особистості, завдяки яким актуалізуються її перцептивні та когнітивні процеси, ефективні види соціальної взаємодії, сприяючи практичному засвоєнню різноманітних соціальних та предметних технологій та забезпечуючи процес становлення суб'єктності студента і викладача [5].

Забезпечення темпів економічного зростання, на які орієнтуються органи державної влади, в сучасних ринкових умовах формування управлінської вертикалі є значною мірою пов'язаним з реалізацією принципово нового підходу до створення адекватної перетворенням системи управління найважливішим сектором формування кадрового потенціалу високого рівня кваліфікації – сферою вищої професійної освіти. Радикальні соціально-економічні перетворення української економіки, а також спрямованість майбутніх трансформацій зумовлюють очевидну необхідність якнайшвидшої адаптації вищої школи до модернізації освіти, що неможливо без суттєвих

змін не тільки в організації, але й самому змісті системи управління цим важливим сектором [18, с. 22].

Управління створенням комфортного соціосередовища в закладі вищої освіти пов'язане, перш за все, з його демократизацією, усвідомлення викладачами в навчальному процесі того факту, що навчання за своєю суттю є гуманітарний процес, в якому недопустимі ніякі форми боротьби і дискримінації студента, є напрямком щодо подальшого розгортання поглиблення гуманістичної складової. Слід сказати, що головним сьогодні є прагнення формувати в студентів терпимість до позицій і думок інших, обєрігати думку тих, хто думає не так, як викладач і водночас створювати педагогічні умови для розвитку у студентів уміння мати і відстоювати свою власну думку.

Функціональне середовище вищих закладів освіти формується під впливом комплексу факторів зовнішнього оточення і виявляється загальною складовою частиною одночасно кількох пересічних структур: конкретної території, де функціонують виші; науково-освітніх систем світового та регіонального рівнів; регіональних громад. Особливістю регіональних науково-освітніх комплексів є те, що вони на кожному управлінському рівні, а також у чотирьох зрізах: освітньому, науковому, соціокультурному та господарському – пов'язані з відповідними територіальними сферами і при цьому не є повною мірою самостійними в межах цих кордонів. Саме функціональна декомпозиція процесу управління регіональним університетським комплексом дозволяє сформувати умови для істотного підвищення ефективності досягнення його цілей за допомогою координації управлінських впливів і взаємоінтеграції окремих структурних підрозділів вишу задля комплексної реалізації основних функцій управління.

Пріоритетним напрямом розвитку системи освіти наразі є інформатизація освітньої галузі. Відтак є потреба акцентувати увагу на інформаційному освітньо-професійному середовищі – системно організованій динамічній сукупності ціннісно-сислового, суб'єктно-комунікаційного, інформаційно-змістового, навчально-технологічного та матеріально-технічного компонентів, що забезпечують умови для інтенсивної пе-

дагогічної взаємодії учасників професійно-орієнтованого освітнього процесу і його електронної підтримки з метою професійного становлення, розвитку й самовдосконалення майбутнього фахівця [89, с. 28].

В умовах такого світнього середовища змінюються функції викладача з ретранслятора інформації не лише на організатора освітнього процесу, а й фасилітатора, колегу в педагогічній співпраці.

Сучасні інформаційні систем управління навчання дозволяють у межах навчального закладу інтегрувати освітні ресурси та засоби презентації навчального контенту з мультимедійними ефектами (відео, звук, анімація), що інтенсифікує процеси ознайомлення студентів з теоретичним матеріалом різними способами, дозволяє використовувати програмне забезпечення для виконання практичних (лабораторних) робіт, розробки магістрантами освітніх продуктів. Тому одним із напрямів модернізації професійної підготовки викладачів вищої школи стало створення в навчальному закладі інформаційного середовища, що дає можливість комплексно оновити освітній процес та забезпечити суттєво новий рівень професійно-педагогічної взаємодії його учасників.

Управлінський аспект у контексті забезпечення ефективного функціонування інформаційного освітньо-професійного середовища в навчальному закладі має розповсюджуватися і на дотримання основних принципів, які характеризують внутрішні умови продуктивного оволодіння знаннями відносять принципи свідомості й активності; наочності; доступності; створення позитивної мотивації й сприятливого емоційного клімату навчання [10, с. 178]. Принцип свідомості й активності передбачає виявлення цілеспрямованості та активності студента в опануванні знаннями. Принцип позитивної мотивації й сприятливого емоційного клімату навчання вимагає стимулювання внутрішніх мотив навчання: інтереси, потреби, прагнення до пізнання, захопленість процесом і результатами навчання [10, с. 180].

Принцип доступності вимагає певного рівня труднощів, які долаються за допомогою педагога. Реалізація цього принципу передбачає дотримання правил: від простого – до складного, від відомого – до невідомо-

мого, від близького – до далекого, а також врахування рівня розвитку студентів, їхніх індивідуальних особливостей [17].

Органам державного управління вищою освітою необхідно враховувати, що потужним каталізатором модернізації освітнього середовища, на чому наголошує В. Кравченко, є електронна підтримка навчального процесу університету як багатофункціональне інформаційне середовище, що акумулює: зміст освітнього процесу, електронний контент навчальних дисциплін, методи навчальної взаємодії викладачів та студентів, форми пізнавальної творчо-самостійної роботи, методи контролю й самоконтролю [8].

З метою модернізації освітнього середовища закладу вищої освіти з проєкцією на вихід України на рівень найрозвиненіших постіндустріальних країн світу необхідно розробити механізми державного регулювання процесу створення нових форм організації освітньої діяльності, заснованих на прогнозуванні й швидкому реагуванні на виклики часу, світові тенденції та вимоги держави й суспільства. У межах зазначеного доцільно здійснити ідентифікацію організаторів освітнього процесу (адміністрація: ректорат, дирекції інститутів; працівники структурних підрозділів, що забезпечують інфраструктуру освітнього процесу (навчальний, науковий відділи) тощо); науково-педагогічний персонал кафедр; адміністратори інформаційного середовища, працівники бібліотеки та методичних служб); чітко розподілити функції між організаторами магістерського освітнього процесу (формування місії університету та основних завдань освітньої діяльності з підготовки фахівців в контексті модернізації освіти; розробити та затвердити оновлену нормативну документацію щодо освітнього процесу (освітні та освітньо-професійні програми за спеціальностями, навчальні плани, навчально-методичні комплекси дисциплін); впровадити системні інновації в навчальних закладах вищої освіти, спрямованих на доцільну модернізацію освітнього процесу; забезпечення готовності професорсько-викладацького складу до організації освітнього процесу на оновлених засадах студентоцентрованої парадигми; здійснення заходів щодо забезпечення інформаційної та електронної підтримки освітнього процесу тощо.

Необхідно посилювати контроль за створенням інформаційного освітньо-професійного середовища закладу вищої освіти, складовою частиною якого є система підтримки навчальних програм, створена на базі програмного комплексу Moodle. Конструювання інформаційного освітньо-професійного середовища університету, складовою частиною якого є система підтримки навчальних програм, створена на базі програмного комплексу Moodle – потужний захід, що забезпечує модернізацію освітнього середовища закладу вищої освіти.

MOODLE (Modular Object Oriented Distance Learning Environment) – це система управління навчальним контентом (LCMS – Learning Content Management Systems). За допомогою даної системи можна створювати електронні навчальні курси і проводити як аудиторне (очне) навчання, так і навчання на відстані (заочне/дистанційне). Автор концепції платформи e-learning Moodle австралієць Мартін Доугіамас (Martin Dougiamas) вважає, що головною її метою було створення системи, відмінної від доступних на ринку комунікаційних послуг, а саме такої, в якій враховувалися б педагогічні аспекти, що базуються на основах пізнавальної психології, коли студент (учень) – це активний суб'єкт, який самостійно створює свою власну систему знань, користуючись доступними йому джерелами. При цьому роль викладача (тьютора) полягає, в основному, в мотивуванні й підтримці своїх підопічних шляхом підготовки завдань для самостійного опрацювання, оцінювання результатів їх виконання, коригування знань студентів. Відповідно до основ суспільного конструктивізму конструйоване знання найбільш ефективне, коли студенти навчаються в співпраці. Це можливо тоді, коли студент працює в групі, ділиться своїми досвідом і думками, будучи відкритим для досвіду і думок інших. Важливою характеристикою проєкту Moodle є його веб-сайт, котрий є централізованим джерелом відомостей про систему, а також місцем для дискусій та співпраці користувачів Moodle: системних адміністраторів, викладачів, дослідників, проєктувальників і розробників [16].

Програмний комплекс Moodle має у своєму розпорядженні велике розмаїття програмних модулів, за допомогою яких можна

організувати навчальну роботу студентів (Activity Modules – модулі діяльності). Кожен із цих модулів має відповідні дидактичні властивості, що дає змогу сформувавши певний перелік навчально-методичних матеріалів націлених на вирішення студентом завдань дисципліни [16].

Перевагою платформи e-learning Moodle є той факт, що почавши від її появи, тобто з 1999 року, вона неодноразово була модифікована і доповнена новими рішеннями та інструментами. Програмне забезпечення платформи написано мовою PHP з використанням безкоштовних загальнодоступних баз даних (MySQL, PostgreSQL). Платформу Moodle можна встановити на будь-яку операційну систему (MS Windows, Unix, Linux). Система Moodle відповідає всім основним критеріям, що висуваються до систем електронного навчання, зокрема, таким як: функціональність – наявність набору функцій різного рівня (форуми, чати, аналіз активності студентів, управління курсами та навчальними групами тощо); надійність – зручність адміністрування та управління навчанням, простота оновлення контенту на базі існуючих шаблонів, захист користувачів від зовнішніх дій тощо; стабільність – високий рівень стійкості роботи системи стосовно різних режимів роботи та активності користувачів; вартість – сама система безкоштовна, витрати на її впровадження, розробку курсів і супровід – мінімальні; відсутність обмежень за кількістю ліцензій на слухачів (студентів) модульність – наявність в навчальних курсах набору блоків матеріалу, які можуть бути використані в інших курсах; наявність вбудованих засобів розробки та редагування навчального контенту, інтеграції різноманітних освітніх матеріалів різного призначення; підтримка міжнародного стандарту SCORM (Sharable Content Object Reference Model) – основи обміну електронними курсами, що забезпечує перенесення ресурсів до інших систем; наявність системи перевірки та оцінювання знань слухачів у режимі он-лайн.

Система управління навчальним контентом Moodle надає можливість закладу вищої освіти: реалізувати модульну організацію навчального процесу за вимогами Болонської декларації; реалізувати повнокомплектне науково-методичне забез-

печення дисциплін; інтегруватися ВНЗ до європейського науково-освітнього простору; включити ВНЗ до світового реєстру власників електронних форм організації навчально-методичного процесу; створити Internet-середовище для електронних форм навчання; створити центр дистанційної освіти; забезпечити оперативний контроль навчального процесу.

Можливості та переваги, що надає застосування системи Moodle у навчальному процесі учасникам цього процесу: викладачу: мати у структурованій формі навчально-методичне забезпечення дисципліни; мати зручний інструмент для обліку та контролю навчальної діяльності студентів; встановлювати потрібні терміни виконання студентами завдань; мати програмне забезпечення, що задовольняє європейські стандарти з організації навчального процесу за модульною системою відповідно до Болонської декларації; використовувати текстові, графічні, аудіо- та відео-матеріали при організації навчального процесу; бути включеним до Європейського реєстру власників авторських курсів; швидко і зручно змінювати, розширювати, доповнювати та корегувати навчально-методичні матеріали дисципліни; організовувати комп'ютерне тестування контролю знань студентів, застосовуючи різні за типом запитання; мати автоматизовану систему рейтингового оцінювання самостійної роботи студентів; залучати студентів до формування навчально-методичних матеріалів з дисципліни; мати програмне забезпечення, що захищене від несанкціонованого доступу, змін та пошкодження (знищення); мати програмне забезпечення для виконання науково-методичних розробок за власним вибором, послідовністю та темпом; студенту: мати доступ до логічно структурованого та укомплектованого навчально-методичного матеріалу, що покращує умови для самостійного опанування змістом дисципліни; мати засоби для самотестування і виконання завдань та їх оцінювання незалежно від людського фактору; особиста участь та допомога викладача з комп'ютерного забезпечення навчального процесу; брати реальну участь у науково-методичній роботі кафедр; розширений доступ до Internet-ресурсів; можливість дистанційно опанувати навчальний

матеріал; достроково складати заліково-екзаменаційну сесію [16].

Для створення та підтримки такого інформаційного освітньо-професійного середовища необхідно вирішити комплекс проблем організаційного, технологічного та методичного супроводу освітнього процесу. Основними завданнями є: створення системи управління якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін; запровадження узгодженої з принципами модульної технології навчання системи планування роботи магістрантів у межах навчальної дисципліни; запровадження єдиних підходів в оцінюванні результатів навчання; всебічне використання в навчальному процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Це передбачає такі етапи життєвого циклу навчально-методичного забезпечення дисципліни: планування, створення, оновлення, використання. На визначених етапах відбувається управління організаційними, нормативними, змістовими, технологічними характеристиками та показниками ЕНМКД.

В управлінні освітніми процесами передбачається, що розвиток освітнього середовища будь-якого університету має здійснюватися через наукові дослідження, оскільки суспільство III тисячоліття називають в суспільством знань – сучасний викладач вищої школи повинен бути компетентним у створенні нового знання не тільки з метою власної конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, а й з огляду на те, що від його професійно-педагогічної компетентності багато в чому залежатиме якість професійної підготовки майбутніх фахівців для всіх галузей і сфер суспільного життя.

В умовах модернізації української освіти інноваційне за сутністю, інформаційне за контентом освітнє середовище дає можливість для самостійного отримання студентами інформації, необхідної для формування професійної компетентності.

Одним з елементів управління забезпеченням такого інформаційного освітньо-професійного середовища є система підтримки навчальних програм (далі – СПНП) – комп'ютерний програмно-технічний комплекс, за допомогою якого створюються, зберігаються, надаються корис-

тувачам навчально-методичні матеріали навчальних дисциплін із метою управління навчальним процесом.

Головними перевагами застосування системи електронної підтримки навчального процесу студентів є: надання їм повної інформації щодо їхньої професійної підготовки (графік навчального процесу та практичної підготовки; зміст навчального плану; форми підсумкового контролю; електронні навчальні матеріали з дисциплін: конспекти лекцій, електронні посібники, індивідуальні завдання з методичними рекомендаціями до їхнього виконання; методи проміжного контролю з дисциплін, критерії оцінювання за модулями та електронні журнали оцінювання досягнень студентів); усунення дублювання змісту навчального матеріалу з різних дисциплін, контроль якості розробки електронних навчально-методичних комплексів з дисциплін (далі – ЕНМКД) та якості засвоєння студентами окремих дисциплін (завідувачі випускових кафедр, директори інститутів, проректор з навчальної роботи мають доступ до ЕНМКД, аналізують зміст навчальних матеріалів, своєчасно корегують зміст підготовки магістрантів, забезпечують контроль за ефективною діяльністю викладачів та студентів); застосування міждисциплінарної кооперації в магістерській програмі (спрямованість змісту всіх дисциплін навчального плану на професійну підготовку, розгляд професійних ситуацій з різних «ракурсів», акцентування міжпредметних зв'язків, виконання міждисциплінарних проектів, розв'язання комплексних інтегрованих завдань при виконанні курсових, дипломних та магістерських робіт); надання студентам можливості вибору та проектування власної траєкторії засвоєння навчальних дисциплін (темтів і послідовності вивчення теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних та контрольних завдань різного рівня складності); планування навчальної й наукової роботи в зручний час завдяки доступу до віртуальної аудиторії через Інтернет (для студентів заочної форми – планування навчання в міжсесійний період); забезпечення викладачами педагогічного супроводу вивчення студентами навчальної дисципліни, комунікаційної взаємодії з ними та співпраці (онлайн-консультації, форуми, надсилання

повідомлень через внутрішню електронну пошту віртуальної аудиторії) [8].

Як зазначає Д. Швець, у сучасних умовах актуальним стає цілеспрямований пошук, з урахуванням світового досвіду, адекватних сформованим умовам ринкової модернізації методів, моделей і механізмів вдосконалення системи управління вищою освітою як найважливішим блоком сфери державного управління. Необхідність раціонального поєднання процесів централізації і децентралізації в управлінні системою вищої освіти робить дану проблему актуальною і в межах окремих регіональних утворень, які характеризуються наявністю істотних диспропорцій між накопиченим на його території потенціалом, в тому числі освітнім, і регіональної інфраструктурою (зокрема інституційної) його ефективного використання [17, с. 23].

Державі необхідно зберегти важелі впливу на ситуацію, намагатися скоординувати дії різноманітних суб'єктів суспільства, що зацікавлені у розвитку інформаційного сектору економіки в країні. Головне завдання сьогодні – створити таке поєднання державного регулювання і ринкових механізмів, що призвело б до росту інформаційного сектору економіки та державного управління. Сьогодні настає період переосмислення діяльності органів, які забезпечують розвиток інформаційної сфери в Україні [13].

Висновки. Таким чином, управління модернізаційними процесами відбувається інформаційному освітньо-професійному середовищі наразі відбуваються в межах функціонування закладів вищої освіти, спрямованих на професійне становлення, розвиток й самовдосконалення майбутнього фахівця. Тому важливо розуміти механізми адаптації інформаційного освітнього середовища та його компонентів до змін глобального освітнього простору з метою модернізації професійної підготовки студентів в умовах закладу вищої освіти.

Список використаної літератури:

- Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю: 2-ге вид. допов. К.: Знання України, 2008. 819 с.
- Артемчук Г.І., Попович В.В., Січкаренко Г.Г. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку. Київ, 2004. 176 с.
- Білинський А.М. Творче освітньо-інформаційне середовище як чинник розвитку особистості вчителя // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук; редкол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін.]. Тернопіль, 2012. № 2. С. 15–21.
- Великий тлумачний словник української мови / Упоряд. Т.В. Ковальова; худож.-оформлювач Б. П. Бублик. Харків: Фоліо, 2005. 767 с.
- Габа І. Соціально-психологічні особливості проектування освітнього середовища ВНЗ у контексті розвивального потенціалу. URL: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fvisnyk.chnpu.edu.ua>.
- Гаркович О. Освітнє середовище як система // Наукові записки. Сер.: Педагогічні науки. Кіровоград: ВВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. Ч. 1. С. 36–40.
- Качалов А.В. Педагогические условия формирования творческой самостоятельности студентов педвуза. Известия Уральского государственного университета. 2009. № 1/2(62). С. 212–217.
- Кравченко В.М. Модернізація професійної підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2016. 435 с.
- Кравченко В.М. Теоретичні і методичні засади модернізації професійної підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури: автореферат ... доктора пед. н. Запоріжжя, 20017. 40 с.
- Лошакова Т.Ф. Педагогическое управление процессом создания комфортной среды в образовательном учреждении: монография Екатеринбург, 2001. 416 с.
- Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
- Полякова Г. Вплив освітнього середовища ВНЗ на формування професійної компетентності фахівців. Вища школа. 2010. № 10. С. 78–87.
- Полякова Л.П. Державне управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських кооплексів: автореферат дисертації ... доктора наук з державного управління. Донецьк, 2010. 40 с.
- Приходченко К.І. Підхід до організації навчально-виховного процесу з погляду середовища: теоретичний аспект. Педагогіка і психологія. 2011. № 3(72). С. 17–31.

15. Рапацевич Е.С. Золотая книга педагога; под общ. Ред.. А.П. Астахова. Минск: Современная школа, 2010. 720 с.
16. Система электронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / За ред. Ю.В. Триуса. Черкаси. 220 с.
17. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. 2 вид., доп. К.: Академвидав, 2014. 456 с.
18. Швець Д.Є. Управління системою вищої освіти: регуляція і дерегуляція. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2014. № 59. С. 22–33.
19. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Смысл, 2001. 366 с.
20. The Encyclopedia of Higher Education. Pergamon Press. Oxford, New York, Tokyo: First Edition: V. 1: National System of Higher Education, V. 2, 3: Analytical Perspectives, V. 4: Academic Disciplines and Indexes. 2010. P. 80–82.

Ажажа М. А. Модернизация образовательной среды в контексте государственного управления высшим образованием Украины

В статье раскрыта сущность понятий «образовательная среда», «профессионально ориентированное образовательная среда»; определены теоретические основы понятийного конструкта «модернизация образовательной среды»; освещены управленческий и педагогический аспекты модернизации образовательной среды учреждения высшего образования. Акцентировано внимание на необходимости государственного управления процессом модернизации образовательной среды учреждений высшего образования шляхом внедрения ИКТ, программы Moodle, дистанционного обучения. Подчеркивается, что приоритетной задачей в сфере государственного регулирования является контроль за обеспечением в современных условиях информационной образовательной среды для профессионального образования студентов.

Ключевые слова: *высшее образование, государственное управление, образовательная политика государства, модернизация, образовательная среда, управленческое решение.*

Azhazha M. Modernization of the educational environment in the context of the state administration of higher education of Ukraine

The essence of the concepts «educational environment», «professionally oriented educational environment» revealed in the article; the theoretical basis of conceptual construct «modernization of the educational environment» is determined. The managerial and pedagogical aspects of the modernization of the educational environment of the institution of higher education are highlighted. The emphasis is on the need for the government to process the process of modernizing the educational environment of higher education institutions by implementing ICT, programs, distance learning. It emphasized that the priority task in the field of state regulation is to control the provision of modern conditions for the informational educational environment for the professional education of students.

The management of modernization processes is taking place in the educational and professional environment of information, which are currently taking place within the framework of the functioning of institutions of higher education, aimed at professional development, development and self-improvement of the future specialist. Therefore, it is important to understand the mechanisms of adaptation of the informational educational environment and its components to the changes in the global educational space with the aim of modernizing the professional training of students in the institution of higher education.

Key words: *higher education, public administration, educational environment, educational policy of the state, educational strategy, management decision, modernization.*